

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΟΣ
Βουλευτής Ν. Ευρυτανίας - ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Καρπενήσι 15 Φεβρουαρίου 2022

ΑΝΑΦΟΡΑ

ΠΡΟΣ: 1. Υπουργό Δικαιοσύνης
κ.Κωνσταντίνο Τσιάρα
2.Υπουργό Παιδείας
& Θρησκευμάτων
κ.Νίκη Κεραμέως
3.Υπουργό Πολιτισμού
κ.Στυλιανή Μενδώνη

Θέμα: «Διαμαρτυρία μελών και φίλων της Ενορίας Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου του Νέου Κορύτσας Κλειστού Ευρυτανίας για την τύχη Ιερού Λειψάνου».

Κυρίες και Κύριε Υπουργοί,

Την 11^η Φεβρουαρίου 2022, η συντονιστική επιτροπή, εκ μέρους των μελών και φίλων της Ενορίας Ιερού Ναού Νικολάου του Νέου, Κορύτσας Κοινότητας Κλειτσού Ευρυτανίας, μου υπέβαλε υπόμνημα - διαμαρτυρία, με το οποίο εκφράζει την μέγιστη ανησυχία και αναστάτωση στην οποία περιήλθε η τοπική κοινωνία για την τύχη του Ιερού Λειψάνου της «ζωγραφικής χειρός του

ενδόξου Αποστόλου και Ευαγγελιστή Λουκά», το οποίο φυλασσόταν στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου του Νέου στην Κορύτσα Κλειτσού.

Επισημαίνουν ότι, εν μέσω πανδημίας, σε χρόνο πάντως που δεν είναι επαρκώς προσδιορισμένος, το ιερό κειμήλιο φαίνεται ότι αντικαταστάθηκε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο του Ναού της περιοχής, ερήμην των κατοίκων, με άλλο το οποίο ουδόλως ταυτίζεται, ακόμη και οφθαλμοφανώς, με το αρχικό (συνημμένες φωτογραφίες).

Το εν λόγω κειμήλιο, όπως αναφέρει η τοπική παράδοση, έφτασε στην περιοχή Κλειτσού Ευρυτανίας, περί το έτος 1357 ή 1358, από ένα αξιωματικό του Αυτοκράτορα Νικηφόρου Β΄.

Σιγγίλιο του 1795, του Επισκόπου Λιτζάς και Αγράφων, αποφάνθηκε: «κτήμα είναι και θησαυρός τούτου του θείου Ναού, ουδείς τολμήσει συλλήσαι ποτέ εις αιώνα τον άπαντα ή μέρος τι αφελείσθαι εν αφορισμώ αλύτω τω από Θεού Παντοκράτορος και αιωνίων αναθέματι....».

Είναι γνωστό ότι τα λείψανα Αγίων, αποτελούν βασικά στοιχεία της λατρευτικής παράδοσης του Ελληνικού Λαού.

Είναι επίσης γνωστό ότι ο Ν.3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», περιλαμβάνει και τα θρησκευτικά πολιτιστικά αγαθά, κινητά και ακίνητα, τα οποία, ως μέρος του θρησκευτικού πολιτιστικού περιβάλλοντος, προστατεύονται και συνταγματικώς (άρθρο 24).

Βάσει του Συντάγματος, και του Νόμου, το εν λόγω λείψανο συνιστά κινητό θρησκευτικό μνημείο, αποτελεί λειτουργικό στοιχείο, αφού εκτίθεται σε δημόσια προσκύνηση, εντός του Ιερού Ναού.

Κυρίες και Κύριε Υπουργοί,

Με βάσει τα προαναφερθέντα, αλλά και την εξαντλητική μελέτη του υπομνήματος - διαμαρτυρία των κατοίκων της περιοχής, επιβάλλεται, να

προβείτε στις ενδεδειγμένες ενέργειες, που προκύπτουν από τις αρμοδιότητες σας προκειμένου να απαντηθούν τα παρακάτω εύλογα ερωτήματα των κατοίκων της περιοχής και να αποκατασταθεί η ενότητα στο σώμα της τοπικής εκκλησίας:

1. Πως δικαιολογείται η αλλαγή στην εικόνα και την μορφή του ιερού λειψάνου; Ποιο εργαστήριο επιμελήθηκε την μετατροπή του υπάρχοντος οστεοφυλακίου; Τηρήθηκαν οι προβλεπόμενες διαδικασίες;

Πραγματοποιήθηκαν οι κατάλληλες τεχνικές εργασίες συντήρησης και ανακαίνισης οστεοφυλακίου και αν δόθηκε πιστοποιητικό εργασιών; Και το κυριότερο, το ιερό λείψανο που επεστράφη, ταυτίζεται με το ιερό κειμήλιο («δεξιά χείρα του Ευαγγελιστή Λουκά»), το οποίο φυλασσόταν από τον 13^ο αιώνα στην Κορύτσα Κλειστού Ευρυτανίας;

2. Ποιά διαδικασία τηρήθηκε για την δωρεά αποτμήματος της χειρός του Ευαγγελιστή Λουκά στην Μητρόπολη Φθιώτιδας;

Υπάρχουν οι απαιτούμενες αποφάσεις των αρμοδίων Συμβουλίων (τοπικού εκκλησιαστικού και μητροπολιτικού), καθώς και η απαιτούμενη άδεια της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου; Ποια στοιχεία συνοδεύουν την εν λόγω δωρεά, από τα οποία προκύπτει η κυριότητα και η αυθεντικότητα του;

Συνημμένα: 1.Υπόμνημα διαμαρτυρίας

2.Σιγγίλιο Οικουμενικού Πατριαρχείου

3.Φωτογραφίες πριν και μετά την επεξεργασία
Του Ιερού Λειψάνου.

4.Εγγραφο ταυτοποίησης οστού Ιατρικής Σχολής
Ανατομίας ΔΠΘ

Ο ΑΝΑΦΕΡΩΝ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΟΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

**ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΠΡΟΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΟ**

" Μέλη και φίλοι της Ενορίας Ι. Ναού Αγίου Νικολάου του Νέου Κορίτσας Κλειτσού
Ευρυτανίας"

Αθήνα, 11 Φεβρουαρίου 2022

Αξιότιμε Κύριε Βουλευτά,

Α΄. Με την παρούσα θα θέλαμε, ως μέλη του σώματος της Ορθόδοξης Εκκλησίας, που ενδιαφέρονται ζωηρώς για την «εν τω κόσμω» δράση και παρουσία Της, να θέσουμε, βαθυσεβάστως, υπόψη σας ένα ζήτημα, το οποίο έχει απασχολήσει επί μακρόν και ταυτοχρόνως αναστατώσει τη μικρή τοπική κοινωνία της Κορίτσα Κλειτσού Ευρυτανίας και αφορά στην τύχη ενός ιερού λειψάνου και δη της «χειρός του αγίου ενδόξου Αποστόλου και Ευαγγελιστή Λουκά», που, ως ιερό θησαύρισμα, φυλασσόταν στον Ι. Ναό του Αγ. Νικολάου του Νέου.

Πιο συγκεκριμένα:

Β΄. Στο χωρίο της Ευρυτανίας Κλειτσός (βλ. Προεδρικό Διάταγμα αριθ. 140/12.9.2008: Ε.Τ.Κ. Α΄ αριθ. φύλλου 195/26.9.2008 με τίτλο «*Μετονομασία του Τοπικού Διαμερίσματος Κλειτσού του Δήμου Φουρνά του Νομού Ευρυτανίας σε Τοπικό Διαμέρισμα Κλειτσού*») και στον οικισμό Κορίτσας του Δήμου Φουρνά Αγράφων (βλ. για την προέλευση της ονομασίας του οικισμού, ηλ. κ. ΣΑΜΑΡΑ, λήμμα «*Κορίτσα*», Αιτωλοακαρνανική και Ευρυτανική Εγκυκλοπαίδεια, έκδ. Ι. Ν. Κουφός, σ. 1140 επ.) βρίσκεται ο ενοριακός Ναός του Αγίου Νικολάου του Νέου.

Παλαιότερα, στη θέση αυτή υπήρχε ομώνυμη Σταυροπηγιακή Μονή (βλ. το από 1637 σιγγιλιώδες γράμμα του Οικουμενικού Πατριάρχου Κυρίλλου Α΄ [Λούκαρι], που ορίζει να είναι το γυναικείο αυτό μοναστήρι «*ελεύθερον παντή και αδούλωτον και ακαταπάτητον, ανενόχλητόν τε και ανεπηρέαστον εις αιώνα τον άπαντα*»: ΦΩΤΗΣ Κ. ΣΑΜΑΡΑΣ, «*Το ιερό κειμήλιο του Κλειτσού*», Επετηρίδα Εταιρείας Ευρυτάνων Επιστημόνων, τόμ. Α΄, Αθηνά 1990/91, σ. 580 επ., εδώ σ. 582), ο χρόνος ιδρύσεως της οποίας ανάγεται προ του έτους 1637 (βλ. προχείρως ιεροδικαστική απόφαση του έτους 1600 περί χορηγήσεως άδειας για την επισκευή «*της εκκλησιάς [...] του Αϊ-Νικόλα*» σε: Γ. και Ν. ΦΛΩΡΑΚΗ/Φ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ, *Ιστορικών του θαυματουργού ιερού Κειμηλίου Ευαγγελιστού Λουκά εν κώμη Κορίτσα και εν τω ιερῷ Ναῷ Αγίου Νικολάου*

του Νέου, Αθήναι: εν μηνί Μαΐω, 1956, σ. 21-22) και δη κατά το έτος 1282 μ.Χ..

Στην εν λόγω Ι. Μονή φυλασσόταν «ο εκ του αγκώνος πήχυς της ζωγραφικής χειρός του αγίου ενδόξου αποστόλου και Ευαγγελιστού Λουκά κεκοσμημένος θαυμασίως κηρομασίχη [...] συν ενί του αυτού αγίου όνυχα...» (βλ. το από 1799 σιγίλλιον [sigillium] του Οικουμενικού Πατριάρχου Νεοφύτου Ζ΄ και, συναφώς, το από 21 Δεκεμβρίου 1797 σιγίλλιον του Επισκόπου Λιτζάς και Αγράφων Ιακώβου: Γ. και Ν. ΦΛΩΡΑΚΗ/Φ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ, *Ιστορικόν κ.λπ.*, όπ. π., σ. 16-18).

Πρόκειται, μάλιστα, για τη δεξιά χείρα του Ευαγγελιστού Λουκά, όπως προκύπτει από τη με ημερομηνία 19 Φεβρουαρίου 1798 Εγκύκλιο του Μητροπολίτη Λαρίσης Διονυσίου Η΄ [Καλλιάρχου], γραμμένη από τον Επίτροπο αυτού, ιεροδιάκονο Ιωσήφ, με θέμα τη διενέργεια λογίας – εράνου, διά της περιφοράς του ιερού λειψάνου, με σκοπό την ανοικοδόμηση της «κατασαθρωθείσης ιεράς εκκλησίας του Οσιομάρτυρος Νικολάου του Νέου» (Αρχιμ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΤΡ. ΖΑΦΕΙΡΗ, «Εύρημα στον Κλεισό Ευρυτανίας: το ι. λείψανο του Αγ. Λουκά», Θεοδρομία, έτ. Ζ΄, τεύχ. 4, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2005, σ. 500-504).

Σχετικό με το εν λόγω κειμήλιο, «θαύμα τω όντι αξιάγαστον και αξιοθέατον», είναι το από Απριλίου 1795 σιγίλλιον του Επισκόπου Λιτζάς και Αγράφων (βλ. περί αυτής ΠΑΝΟΥ Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Η Επισκοπή Λιτζάς και Αγράφων επί τουρκοκρατίας*, Αθήνα, 1960) Δοσιθέου [Παναγιωτίδη], του αποκαλούμενου, λόγω καταγωγής, και Σοφαδίτη (για μία σύντομη βιογραφία του, βλ., προσφάτως, Γ. ΣΟΦΡΩΝΗ, *Η Επισκοπή Λιτζάς και Αγράφων και η εκκλησιαστική ζωγραφική κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο*, μεταπτυχ. Διπλωματική εργασία, Αθήνα 2021, σ. 88-93). Ο εν λόγω Επίσκοπος, αφού ερεύνησε τα σιγίλλια που απέκινται στον Ι. Ναό του Αγίου Νικολάου του Νέου, αποφάνθηκε ότι αυτό «κτήμα είναι και θησαυρός τούτου του θείου ναού», τον οποίον «ουδείς τολμήσει συλλήσαι ποτέ εις αιώνα τον άπαντα ή μέρος τι αφελέσθαι εν αφορισμώ αλύτω τω από Θεού Παντοκράτορος και αιωνίω αναθέματι...». Απειλείται, επομένως, η επιβολή της ποινής του αφορισμού σε όποιον επιχειρήσει να συλήσει καθ' οιονδήποτε τρόπο το ιερό λείψανο.

Όπως αναφέρει η τοπική παράδοση, το ιερό λείψανο έφτασε στην περιοχή του Κλεισού περί το έτος 1357 ή 1358 από έναν αξιωματικού του Αυτοκράτορα Νικηφόρου Β΄. ο οποίος το παρέδωσε σε μετόχι της άνω σταυροπηγιακής Μονής, που τιμάτο επ' ονόματι της Παναγίας και βρισκόταν λίγα χιλιόμετρα πιο κάτω από τη Μονή (ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΤΡ. ΖΑΦΕΙΡΗ, «Εύρημα κ.λπ.», όπ. π.), στη βόρεια παρυφή του Μεσοχωρίου Κλεισού (ΗΛ. Κ. ΣΑΜΑΡΑ, λήμμα «Κορίτσα», όπ. π., σ. 1142· κατ' άλλη εκδοχή [βλ. ΑΝΔΡΕΑΣ Κ. ΝΤΕΛΗΘΕΟΣ, *Η διαχρονική πορεία των λειψάνων του Ευαγγελιστού Λουκά και η κώμη Κορίτσα Φουρνά Ευρυτανίας ως σημείο στη διαδρομή αυτή*, Αθήνα 2010, σ. 11], το ιερό λείψανο μετέφεραν στην Ι. Μονή Αγίου Νικολάου του Νέου δύο

μοναχές από την Κωνσταντινούπολη, μετά την άλωσή της το 1453 από τους Τούρκους· ΦΩΤΗΣ Κ. ΣΑΜΑΡΑΣ, «Το ιερό κειμήλιο κ.λπ.», όπ. π., σ. 581).

Το ιερό λείψανο στεγάστηκε εκεί μέχρι που «τινες κακούργοι αλβανισταί» το σύλησαν και πυρπόλησαν το σταυροπήγιο. Ωστόσο, οι κάτοικοι της περιοχής καταδίωξαν τους Αλβανούς και τούς ανάγκασαν να εγκαταλείψουν το κειμήλιο και να τραπούν σε φυγή. Το γεγονός αυτό, που θεωρήθηκε ως θαύμα του Ευαγγελιστού Λουκά, γνωστοποιήθηκε στο Πατριαρχείο, το οποίο, με συνοδικό γράμμα, βεβαίωσε τη γνησιότητα του κειμηλίου και το δώρισε στους κατοίκους της Κορίθης, με την αυταπάρνηση των οποίων σώθηκε. Αφού η σταυροπηγιακή Μονή, όπου ανήκε, καταστράφηκε, έκτοτε, φυλάσσεται, με τη συγκατάθεση του Πατριαρχείου, στον Ναό του Αγίου Νικολάου του Νέου (Γ. και Ν. ΦΛΩΡΑΚΗ/Φ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ, *Ιστορικών κ.λπ.*, όπ. π., σ. 10· ΗΛ. Κ. ΣΑΜΑΡΑ, λήμμα «Κορίτσα», όπ. π., σ. 1142· πρβλ. συναφώς τη με αριθ. πρωτ. 9765/24.3.1835 Εγκύκλιο της Ι. Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, σύμφωνα με την οποία «τα εκ των διαλυθέντων μοναστηρίων άγια λείψανα [μπορούν να] μείνωσι προς παρηγορίαν της ευλαβείας των [χριστιανών] εις τας ενοριακάς αυτών εκκλησίας»: Αρχιμ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, *Συλλογή των Εγκυκλίων της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος ... από του 1833 μέχρι του 1901*, εν Αθήναις 1901, σ. 560-61) και συγκεκριμένα στο εντός αυτού παρεκκλήσιο του Ευαγγελιστού Λουκά, έχει δε αυτός (ο σημερινός Ναός) ανεγερθεί στο σημείο όπου υπήρχε το καθολικό του παλιού Μοναστηριού (π. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΦΕΓΓΟΥΛΗΣ, *Ιστορία κ.λπ.*, όπ. π., σ. 99).

Μέχρι πρότινος το ιερό κειμήλιο προστατευόταν εξωτερικά από αργυρή, ομοιόσχημη του τμήματος του χεριού, επιμήκη κασετίνα (λειψανοθήκη/οστεοθήκη) «εκπληκτικής ασημουργικής λειτουργίας», μήκους 31,5 εκ. περίπου για να υπογραμμίζει με τον τρόπο αυτό συγχρόνως και τη μορφή αλλά και το σχήμα του σπουδαίου αυτού λειψάνου που περιέχει. Μέσα στο προστατευτικό αυτό κομψοτέχνημα φυλάσσονται: α) το ιερό οστό του Ευαγγελιστού Λουκά, ήτοι το δεξί χέρι του, που αποτελείται από τον αγκώνα μέχρι και το μετακάρπιο και περιβάλλεται από κηρομαστίχη και β) ένα νύχι του Αγίου Λουκά. Η θήκη του χεριού κλείνει με ασφαλιστική περόνη, που συνδέεται με αλυσίδα, 25 περίπου εκ. Στο κέντρο της επάνω όψης της θήκης είναι κεντημένη η εικόνα του Αγίου Λουκά ανάμεσα σε δύο θυρίδες που ανοιγοκλείνουν. Η θήκη του νυχίου είναι ανεξάρτητη και συνδέεται με αλυσίδα που καταλήγει σε σταυρό. Το βάρος της οστεοθήκης, η οποία έχει σχήμα πολυγωνικό και διαστάσεις 0.34 εκατοστά X 0.11 εκατοστά και ύψος 0.21 εκατοστά, μαζί με το ιερό κειμήλιο είναι 510 γραμμάρια (βλ. για λεπτομέρειες ΦΩΤΗΣ Κ. ΣΑΜΑΡΑΣ, «Το ιερό κειμήλιο κ.λπ.», όπ. π., σ. 581· ΝΙΚΟΥ ΦΡΑΓΚΑΚΗ, «Ένα "άγνωστο" θρησκευτικό κειμήλιο στον Κλεισό Ευρυτανίας», εφημ. «Νέος Αγών», 10.08.1985· π. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΦΕΓΓΟΥΛΗΣ, *Ιστορία – Μνημεία – Κειμήλια*, β' έκδ., 2018, σ. 111).

Γ'. Ι. Εν μέσω πανδημίας, σε χρόνο πάντως που δεν είναι επαρκώς προσδιορισμένος, το ως άνω ιερό κειμήλιο φαίνεται ότι αντικαταστάθηκε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου του Νέου με άλλο, το οποίο ουδόλως ταυτίζεται, ακόμα και οφθαλμοφανώς, με το αρχικό (βλ. αντίστοιχες φωτογραφίες στο συνημμένο στην παρούσα Παράρτημα Α' και Β').

Σε κάθε περίπτωση, ακόμη κι αν αυτό το οστόν που βρίσκεται σήμερα στον Ναό είναι όντως το λείψανο του Ευαγγελιστή Λουκά, έχει υποστεί, κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες και διαδικασίες, επεξεργασία και αλλοίωση σε τέτοιο βαθμό που δεν θυμίζει καθόλου την αρχική μορφή του. Πιο συγκεκριμένα, η λειψανοθήκη στην οποία ήταν τοποθετημένο το οστόν του Αγίου τυλιγμένο με επιθέματα, με υπολείμματα αποξηραμένης σάρκας και επικάλυμμα κηρομαστίχης για την προστασία του λειψάνου από τη διάβρωση καθώς και ενός όνυχος της χειρός του Αγίου, αφαιρέθηκε και απομακρύνθηκε, ενώ το οστόν που παρουσιάζεται σήμερα ως το λείψανο του Αγίου Λουκά σε νέα ή ανακατασκευασμένη κειμηλιοθήκη είναι ένα απογυμνωμένο και καθαρό οστό του οποίου η μορφολογία δεν μοιάζει σε τίποτα με το ιερό λείψανο του Αγίου Αποστόλου και Ευαγγελιστή Λουκά το οποίο γνωρίζαμε (βλ. σχετικώς την από 22.11.2021 Γνωμάτευση της Καθηγήτριας κας Αλίκης Φίσκα, Διευθύντριας του Εργαστηρίου Ανατομίας της Ιατρικής Σχολής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, Σχετ. 1, σύμφωνα με την οποία το ιερό κειμήλιο που σήμερα βρίσκεται στον Ναό αποτελεί «αριστερό βραχιόνιο οστό» - να σημειωθεί ότι το ιερό λείψανο που υπήρχε επρόκειτο για τη δεξιά χείρα του Ευαγγελιστού Λουκά).

Στη συνάφεια αυτή, να σημειωθεί ότι τον Οκτώβριο 2020 σημαντικό απότμημα της χειρός του Ευαγγελιστή Λουκά δωρήθηκε από την Ι. Μητρόπολη Καρπενησίου στην όμορη Ι. Μητρόπολη Φθιώτιδος (ιδέτε σχετικό δημοσίευμα της ηλεκτρονικής σελίδας «*orthodoxianewsagency*», Σχετ. 2), ενώ σε προγενέστερο χρόνο, για παράδειγμα το έτος 2017, το ιερό λείψανο είχε μεταφερθεί εκτός της Ενορίας για λόγους προσκυνηματικούς.

ΙΙ. Τα ανωτέρω γεγονότα, συνδυαστικώς αξιολογούμενα, προκάλεσαν την εύλογη αντίδραση των κατοίκων της περιοχής, οι οποίοι συγκεντρωθήκαμε στις 21 Αυγούστου 2021 στην πλατεία του χωριού για να συζητήσουμε το ζήτημα που, ως μη όφειλε, είχε ανακύψει και να αναζητήσουμε τρόπους αντιδράσεως. Έτσι, με ήδη δεδομένη την, ούτως ή άλλως αδικαιολόγητη, άρνηση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου να μας παράσχει καθηκόντως την οιαδήποτε εξήγηση, παρά τις επανειλημμένες προς τούτο οχλήσεις μας, αποφασίστηκε να αποσταλεί στον οικείο Μητροπολίτη εξώδικη δήλωση, η οποία υπεγράφη τελικώς από εξήντα οκτώ (68) κατοίκους και επιδόθηκε στις 26 Αυγούστου 2021, προκειμένου ο Ποιμενάρχης μας εντός προθεσμίας ενός μηνός να μας «*ενημερώσει εγγράφως και υπευθύνως για όσα έχουν διαδραματιστεί αναφορικά με το συγκεκριμένο θέμα*» (βλ. Σχετ. 3).

Εν συνεχεία, κατόπιν αιτήματός μας, πραγματοποιήθηκε στις 7 Σεπτεμβρίου 2021 συνάντηση με τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη κ. Γεώργιο στα γραφεία της Μητροπόλεως. Κατά την εν λόγω συνάντηση, τού εκθέσαμε και διά ζώσης το ζήτημα, όπως είχε διαμορφωθεί, ζητώντας έγκυρη και υπεύθυνη ενημέρωση, την οποία μάς είχε, ως μη όφειλε, αρνηθεί, το αρμόδιο Εκκλησιαστικό Συμβούλιο. Ωστόσο, οι απαντήσεις που μάς δόθηκαν δεν ήταν, ως εκ της γενικότητάς τους, κατά την ταπεινή μας γνώμη, πειστικές, καθώς δεν μας δόθηκαν οι αναγκαίες διευκρινίσεις (π.χ. σχετικές άδειες που να πιστοποιούν την τήρηση των νόμιμων διαδικασιών, πρακτικά εκκλησιαστικής επιτροπής, εγκριτικές αποφάσεις της Δ.Ι.Σ., κ.α.).

Δ'. Είναι γνωστό ότι τα λειψανά των Αγίων «αποτελούν βασικά αντικείμενα της λατρευτικής παράδοσης του ελληνικού λαού, καθώς θεωρούνται ζωντανή απόδειξη της παρουσίας του αγίου εν μέσω των πιστών, ένα είδος γέφυρας ανάμεσα στο φυσικό και το υπερφυσικό, ανάμεσα στο εδώ και το επέκεινα» (έτσι μ. γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Λατρευτικές μεταφορές ιερών λειψάνων, εικόνων και κειμηλίων»: Ευκαρπίας Αντίδοσις. Τιμητικό αφιέρωμα στην εικοσαετία [1995-2015] θεοφιλούς αρχιερατείας του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σάμου, Ικαρίας και Κορσεών κ.κ. Ευσεβίου, Σάμος 2015, σ. 103-116 [εδώ σ. 103]- πρβλ. και ΙΩΗΛ [ΦΡΑΓΚΑΚΟΥ], Μητροπολίτου Εδέσσης, «Η διδασκαλία της Εκκλησίας μας περί των αγίων λειψάνων», «Εκ βαθέων», Περιοδική έκδοση Ι. Ναού Αγίου Γεωργίου Γιαννιτσών, τεύχ. 21 [Νοέμβριος 2010], σ. 41-50).

Δ'.1. Συνήθης στην εκκλησιαστική ζωή και πράξη είναι η μεταφορά ιερών λειψάνων, θαυματουργών και περίπτυστων εικόνων και άλλων ιερών κειμηλίων για προσκύνηση και αγιασμό των πιστών και επ' ουδενί «επ' αργυρολογία» (βλ. προχείρως τη με αριθ. πρωτ. 7141, 7233/25.04.1867 συνοδική εγκύκλιο «Περί απαγορεύσεως του περιφέρεσθαι, κληρικούς μεθ' αγίων λειψάνων ή και ιερών εικόνων επ' αργυρολογία» σε: ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, Συλλογή των Εγκυκλίων, όπ. π., σ. 281-82).

Η μεταφορά και για την ταυτότητα του λόγου και η δωρεά ιερών λειψάνων γίνεται μετά από απόφαση του εκκλησιαστικού συμβουλίου (εάν πρόκειται για Ναό, στον οποίον ανήκει η κυριότητα επ' αυτών) και έγκριση του αρμόδιου μητροπολιτικού συμβουλίου, συντασσόμενου σχετικού πρωτοκόλλου παράδοσης – παραλαβής, ενώ απαιτείται, ενόψει τυχόν μεταφοράς τους στο εξωτερικό, προσθέτως, και άδεια της Διαρκούς Ι. Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος (βλ. και ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, όπ. π., σ. 109, 112). Μάλιστα, κατά το ισχύον σχετικό πλαίσιο, η έγκριση της τελευταίας (Δ.Ι.Σ.), μετά την αιτιολογημένη πρόταση του οικείου Ιεράρχου, χρειάζεται σε κάθε περίπτωση μεταφοράς ιερών λειψάνων, προκειμένου να μην παρατηρούνται φαινόμενα «ακαταστασίας και ακοσμίας, απάδουσας προς τον επιδιωκόμενον σκοπόν, την πνευματικήν δηλονότι ωφέλειαν και προαγωγήν του εν Χριστώ

βίου των πιστών» (βλ. σχετικώς τη με αριθ. 2760 [πρωτ. 382/διεκπ. 196]/29.01.2003 Εγκύκλιο της Ι Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος).

Μάλιστα, ένας τρόπος ασφαλούς διακίνησης των ιερών λειψάνων είναι να συνοδεύονται από λεπτομερέστερα ιστορικά στοιχεία από τον ίδιο τον οικείο επίσκοπο. Ο άγιος Βασίλειος ο Μέγας, απαντώντας στο αίτημα του αγίου Αμβροσίου Μεδιολάνων, σχετικώς με τα λείψανα του Αγίου Διονυσίου, που έχει ταφεί στην Καππαδοκία, έπραξε κατά τον ίδιο τρόπο (βλ. πρεσβυτέρου Viorel Dincă, *Η τιμή των αγίων και των λειψάνων κατά τους τρεις Ιεράρχες*, διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 192).

Δ'.2. Περαιτέρω, κατά το ορθόδοξο εκκλησιαστικό δίκαιο, τα πράγματα διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: α) σε ιερά και β) σε άγια. Ιερά είναι όσα εξυπηρετούν άμεσα τη λατρεία και υποδιαιρούνται σε καθιερωμένα και αγιασμένα. Τα πρώτα αποκτούν την ιδιότητά τους με ειδική τελετή και χρησιμεύουν για την τέλεση του μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας (ναός, αγία τράπεζα, δισκοπότηρο, δίσκος, αντιμήνσιο)· τα δεύτερα, με απλή ευλογία ή μόνο με την εισαγωγή στον ναό και εξυπηρετούν τις ιερές τελετές γενικώς, όπως, άμφια, λειτουργικά βιβλία, εικόνες, τάφοι κ.λπ. (βλ. Ι. Μ. ΚΟΝΙΔΑΡΗ, *Μαθήματα Εκκλησιαστικού Δικαίου* [με τη συνεργασία Γ. Ι. ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ], Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2020, σ. 293-4· Σ. Ν. ΤΡΩΙΑΝΟΥΓ. Α. ΠΟΥΛΗ, *Εκκλησιαστικό Δίκαιο*, Αθήνα 2002, σ. 494 επ.· Αρχιμ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ [ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ], *Δοκίμιον Εκκλησιαστικού Δικαίου*, εν Κωνσταντινουπόλει 1896, σ. 469).

Η αφαίρεση, μάλιστα, αυτών των ιερών πραγμάτων από χώρο λατρείας τυποποιεί, εφόσον πρόκειται για πράγματα καλλιτεχνικής ή αρχαιολογικής ή ιστορικής σημασίας, και το ποινικό αδίκημα της διακεκριμένης κλοπής του άρθρου 374 § 1 περίπτ. α' Π.Κ. (: όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 5 Ν. 4637/2019· βλ. Γ. Ι. ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, *Η θρησκευτική ελευθερία κατά τη νομολογία του Αρείου Πάγου*, Αθήνα-Κομοτηνή 2010, σ. 347 επ.· πρβλ., υπό το προϊσχύσαν δίκαιο, ΡΑΛΛΗ, *όπ. π.*, § II) και τιμωρείται με κάθειρξη. Σε αυτήν την κατηγορία των ιερών πραγμάτων συγκαταλέγονται και τα ιερά λείψανα, δηλαδή τα οστά ή τα σώματα μαρτύρων ή άλλων αγίων, τα οποία είναι «καθ' εαυτά "άγια"», αφού «δι' αυτών λατρεύεται προσκυνηματικώς η εν αυτοίς οικούσα Θεία Χάρις», άλλως ειπείν, αποτελούν λειτουργικά «αντικείμενα», τα οποία εκτίθενται δημοσίως για προσκύνηση και αγιασμό των πιστών (βλ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗ, *Τα άγια λείψανα, τα ιερά αντικείμενα και οι ιεροί τόποι εκτός συναλλαγής*, εν Αθήναις 1938, σ. 14, ο οποίος τα εντάσσει στην κατηγορία των ιερών και δη, των καθιερωμένων πραγμάτων· Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ, «Περί των αγίων λειψάνων και των επ' αυτών νομικών σχέσεων», Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών 13 [1938] 30-42, εδώ § VII/1· πρβλ. Συμβουλίου Εφετών Θεσσαλονίκης 864/1996: «Αρμενόπουλος», 1996/1265 επ., με την οποία γίνεται δεκτό ότι συνιστά το αδίκημα της διακεκριμένης κλοπής η από τη λειψανοθήκη που φυλασσόταν στο ναό του Αγίου Νικοδήμου στις Καρυές κοπή με πριόνι και αφαίρεση από την Αγία Κάρα του Αγίου ενός κομματιού αυτής με σκοπό την παράνομη

ιδιοποίηση, καθώς πρόκειται για αφαίρεση πράγματος αφιερωμένου στη λατρεία του Θεού).

Μάλιστα, και αυτός ο ίδιος ο χριστιανικός ναός, ως *templum*, ως καθγιασμένος χώρος «εν ω τελούνται τα της λατρείας και φυλάσσονται τα λείψανα των αγίων» (βλ. ΜΙΛΑΣ [MILASCH] Ν., *Το εκκλησιαστικόν δίκαιον της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας, συνταγέν κατά τας γενικάς εκκλησιαστικάς πηγάς και κατά τους εν ταις αυτοκεφάλοις εκκλησίαις ισχύοντας ειδικούς νόμους* [εκ του γερμανικού 2ας εκδόσεως εις την ελληνικήν γλώσσαν μεταγλωτισθέν υπό Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ], εν Αθήναις 1906, σ. 809) αποτελεί ιερό τόπο.

Η αντίληψη αυτή αποτυπώνεται και σε διατάξεις της κοινής νομοθεσίας, όπως αυτή κατά καιρούς ίσχυσε. Χαρακτηριστική προς τούτο είναι η διάταξη του άρθρου 79 του Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος της 31.12.1923, σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται «η έκθεσις προς πώλησιν ή κατάσχεσις προς πληρωμήν χρέους ιδιωτικού ή δημοσίου οιοδήποτε σκεύους εν χρήσει όντος εν τοις ιεροίς Ναοίς, τιμίων Σταυρών, Α γ ί ω ν Λ ε ι ψ ά ν ω ν, Αγίων Εικόνων ...» (πρβλ. συναφώς άρθρο 62 Ν. 671/1943 «Περί Καταστατικού Χάρτου της Εκκλησίας της Ελλάδος»: Ε.τ.Κ. Α' 324/27.9.1943· πρβλ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Π. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Ελληνικόν Εκκλησιαστικόν Δίκαιον*, έκδ. β', Αθήναι 1965, σ. 256).

Σημειωτέον ότι τα ιερά λείψανα είναι, κατά την κρατούσα άποψη, δεκτικά κυριότητας και κατ' επέκταση και συγκυριότητας (βλ., για παράδειγμα, την περίπτωση του λειψάνου του Αγίου Σπυρίδωνος: ΠΑΝΑΓ. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ, «Τινά περί του ιερού λειψάνου του Αγίου και Θ. Σπυρίδωνος και του εις την μνήμην αυτού αφιερωμένου ιερού ναού εν Κερκύρα», «Αρχείον Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου», Γ', 1948, σ. 116-120) πρέπει, όμως, ο κύριος αυτός να αποφεύγει «παν το απάδον τη ιερότητι αυτών ως το τεμαχίζειν ήτοι το αποκόπτειν μέρη των αγίων λειψάνων» και να «στοιχεί ως προς την χρήσιν αυτών τοις κελεύσμασι της εκκλησιαστικής αρχής» (Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ, «Περί των αγίων λειψάνων κ.λπ., όπ. π., εδώ § VI· *contra* ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗΣ, όπ. π., σ. 14).

Δ'3. Επίσης, για την πληρότητα της αναπτύξεως, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι στο ρυθμιστικό πεδίο του Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Φ.Ε.Κ. Α' 153/28.06.2002), εντάσσονται και τα θρησκευτικά πολιτιστικά αγαθά, κινητά και ακίνητα, τα οποία, ως μέρος του θρησκευτικού πολιτιστικού περιβάλλοντος, προστατεύονται και συνταγματικώς (άρθρο 24 § 1).

Ως τέτοια (θρησκευτικά πολιτιστικά αγαθά) νοείται το «σύνολο των υλικών ή/και άυλων μαρτυριών της ύπαρξης και της ατομικής ή/και συλλογικής θρησκευτικής δραστηριότητας και έκφρασης του ανθρώπου εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας ή, εξαιρετικώς, και εκτός των ορίων αυτής...» (βλ. σχετικώς ΘΕΟΔ. Χ. ΤΣΙΒΟΛΑ, *Η έννομη προστασία των θρησκευτικών πολιτιστικών αγαθών*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2013, σ. 73).

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 20 Ν. 3028, όσα εξ αυτών χρονολογούνται έως και το έτος 1453 θεωρούνται *ex lege* (εκ του νόμου) αρχαία θρησκευτικά μνημεία, ενώ στην ίδια κατηγορία ανήκουν και «*οι θρησκευτικές εικόνες και τα λειτουργικά αντικείμενα*» της περιόδου 1454-1830. Στα τελευταία (λειτουργικά αντικείμενα) ανήκουν όσα κατέχουν σημαντική θέση μέσα στην εκκλησία, στον χώρο δηλαδή όπου τελούνται η θεία λειτουργία και οι άλλες ιερές ακολουθίες, εννοούνται δε ως τέτοια εκείνα «*που προορίζονται για δημόσια*» [= ήτοι άμεσα προσβάσιμη οποιοδήποτε από τον οιονδήποτε] «*τελετουργική χρήση, η οποία επικαθορίζει εν τέλει και τον λειτουργικό τους χαρακτήρα*» (βλ. ΤΣΙΒΟΛΑ, όπ. π., σ. 142). Έτσι, θα πρέπει αυτά να συνδέονται με μία *ιεροτελεστία*, αδιαφόρως εάν αυτή έχει μυστηριακό ή απλώς τελετουργικό χαρακτήρα. Ως *ιεροτελεστία* θα μπορούσαμε να ορίσουμε τη λατρευτική παράδοση, «*η οποία διαμορφώνεται μέσω των ιστορικών και πολιτισμικών συνθηκών και εκδηλώνεται στο πλαίσιο κάθε θρησκευτικής κοινότητας, κατά τον τρόπο που ορίζει το εσωτερικό της δίκαιο*» (ΤΣΙΒΟΛΑΣ, όπ. π., σ. 143).

Τούτων δοθέντων, το εν λόγω λείψανο συνιστά εκ του νόμου κινητό θρησκευτικό μνημείο, συγχρόνως δε αποτελεί λειτουργικό «αντικείμενο», αφού είναι εκτεθειμένο σε δημόσια προσκύνηση εντός ιερού χώρου (ναού), ενίοτε και στο πλαίσιο είτε της θείας λειτουργίας είτε άλλων θρησκευτικών τελετών (π.χ. παράκληση, εσπερινός κ.λπ.).

Στο πλαίσιο, μάλιστα, της προστασίας που επιφυλάσσει ο νομοθέτης στη (θρησκευτική -μεταξύ άλλων) πολιτιστική μας κληρονομιά, ποινικοποιεί την προσβολή της, καθώς τιμωρείται με κάθειρξη έως δέκα ετών η κλοπή (κατ' άρθρο 372 Π.Κ.), εφόσον έχει αντικείμενο «*μνημείο ιδιαίτερα μεγάλης αξίας...*» (άρθρο 53 § 1 Ν. 3028/2002· για τη σχέση της διατάξεως αυτής με το άρθρο 374 Π.Κ. -βλ. πιο πάνω, ενότητα Δ' 2-, ιδέτε ΤΣΙΒΟΛΑΣ, όπ. π., § 16: σ. 307 επ. και, όλως προσφάτως, ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΔΗΜΗΤΡΑΤΟΥ, *Η ποινική προστασία της αρχαίας και νεώτερης πολιτιστικής κληρονομιάς*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2021, *passim*).

Αξιότιμε Κύριε Βουλευτά,

Σε συνέχεια όσων εκτέθηκαν ανωτέρω, υποβάλουμε θερμή παράκληση όπως ενεργήσετε «*ό,τι δει*» προκειμένου να μας παρασχεθεί επίσημη ενημέρωση για τα κάτωθι εις τρόπον ώστε να αποκατασταθεί η ενότητα στο σώμα της τοπικής Εκκλησίας:

1. Πώς δικαιολογείται η αλλαγή στην εικόνα και τη μορφή του ιερού λειψάνου; Ποιο είναι το εργαστήριο που επιμελήθηκε τη μετατροπή του υπάρχοντος οστεοφυλακίου; Τηρήθηκαν οι απαραίτητες διαδικασίες; Πραγματοποιήθηκαν οι κατάλληλες τεχνικές εργασίες συντήρησης και ανακαίνισης οστεοφυλακίου και δόθηκε πιστοποιητικό εργασιών; Και το κυριότερο: το ιερό λείψανο που επεστράφη ταυτίζεται με το ιερό κειμήλιο («*δεξιά χείρα του Ευαγγελιστή Λουκά*») το οποίο

φυλασσόταν, κατά τα άνω, από τον 13^ο -14^ο αιώνα, στην Κορίτσα Κλειτσού Ευρυτανίας;

2. Ποια διαδικασία τηρήθηκε για τη δωρεά απομμήματος της χειρός του Ευαγγελιστή Λουκά στη Μητρόπολη Φθιώτιδος; Υπάρχουν οι σχετικές αποφάσεις του εκκλησιαστικού και μητροπολιτικού συμβουλίου, καθώς και η άδεια της Διαρκούς Ι. Συνόδου; Ποια ιστορικά στοιχεία συνοδεύουν την εν λόγω δωρεά από τα οποία να προκύπτει η κυριότητα επ' αυτού, η γνησιότητα και αυθεντικότητά του;

Όντας πεπεισμένοι ότι θα ενεργήσετε τα δέοντα το συντομότερο δυνατόν,

εκφράζουμε τον σεβασμό και την εκτίμησή μας,

**εκ μέρους των μελών και φίλων της Ενορίας Ι. Ναού Αγίου Νικολάου του
Νέου Κορίτσας Κλειτσού Ευρυτανίας**

Η ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος Κωνσταντίνος Σαμαράς

Αντιπρόεδρος Δημήτρης Δημητρόπουλος

Γεν. Γραμματέας Κωνσταντίνος Δημητρακάκης

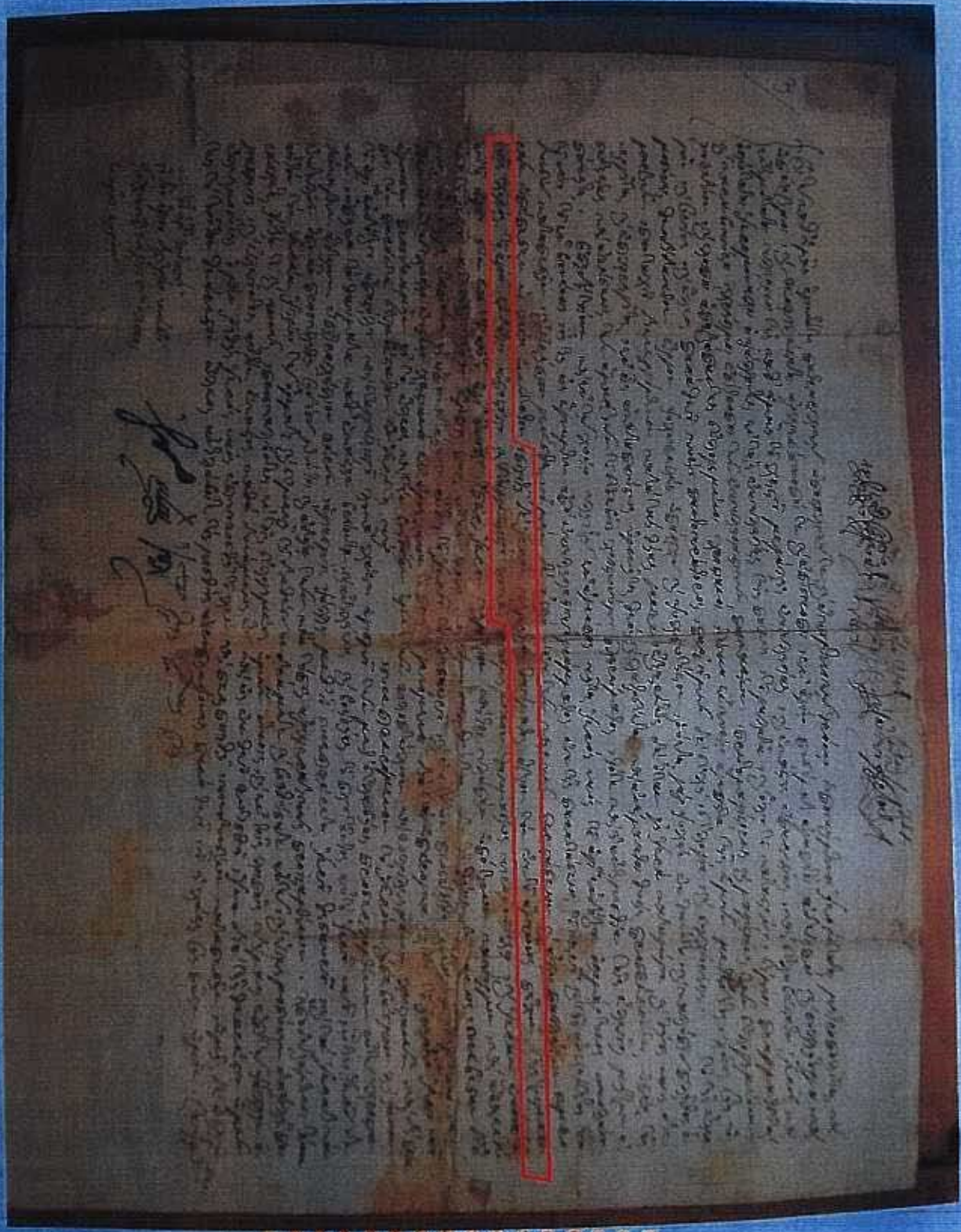
Ταμίας Ιωάννης Παυλέτσης

Μέλος Ηλίας Σαξώνης

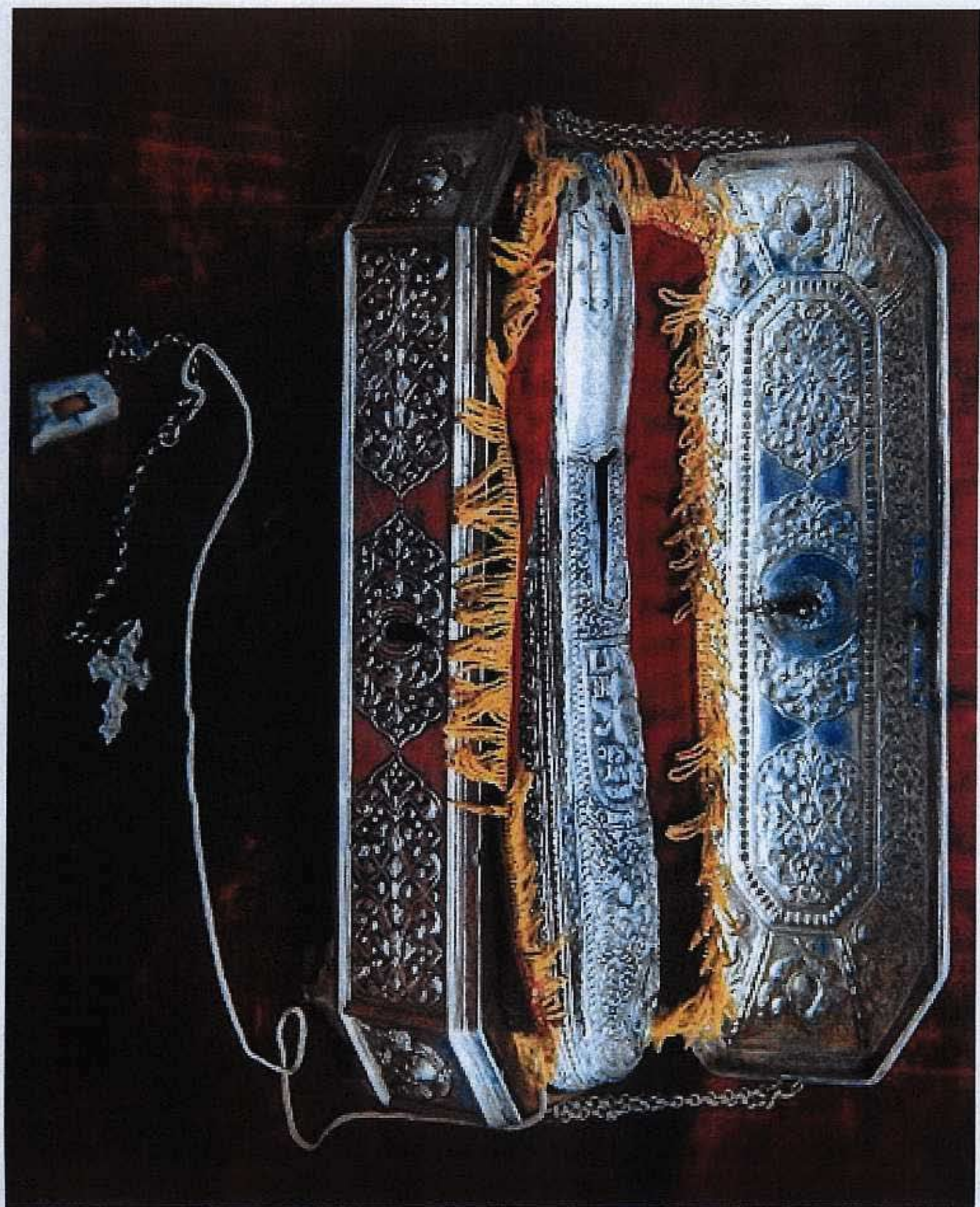
Μέλος Δημήτρης Καλτσής

Μέλος Κωνσταντίνος Διαμαντής

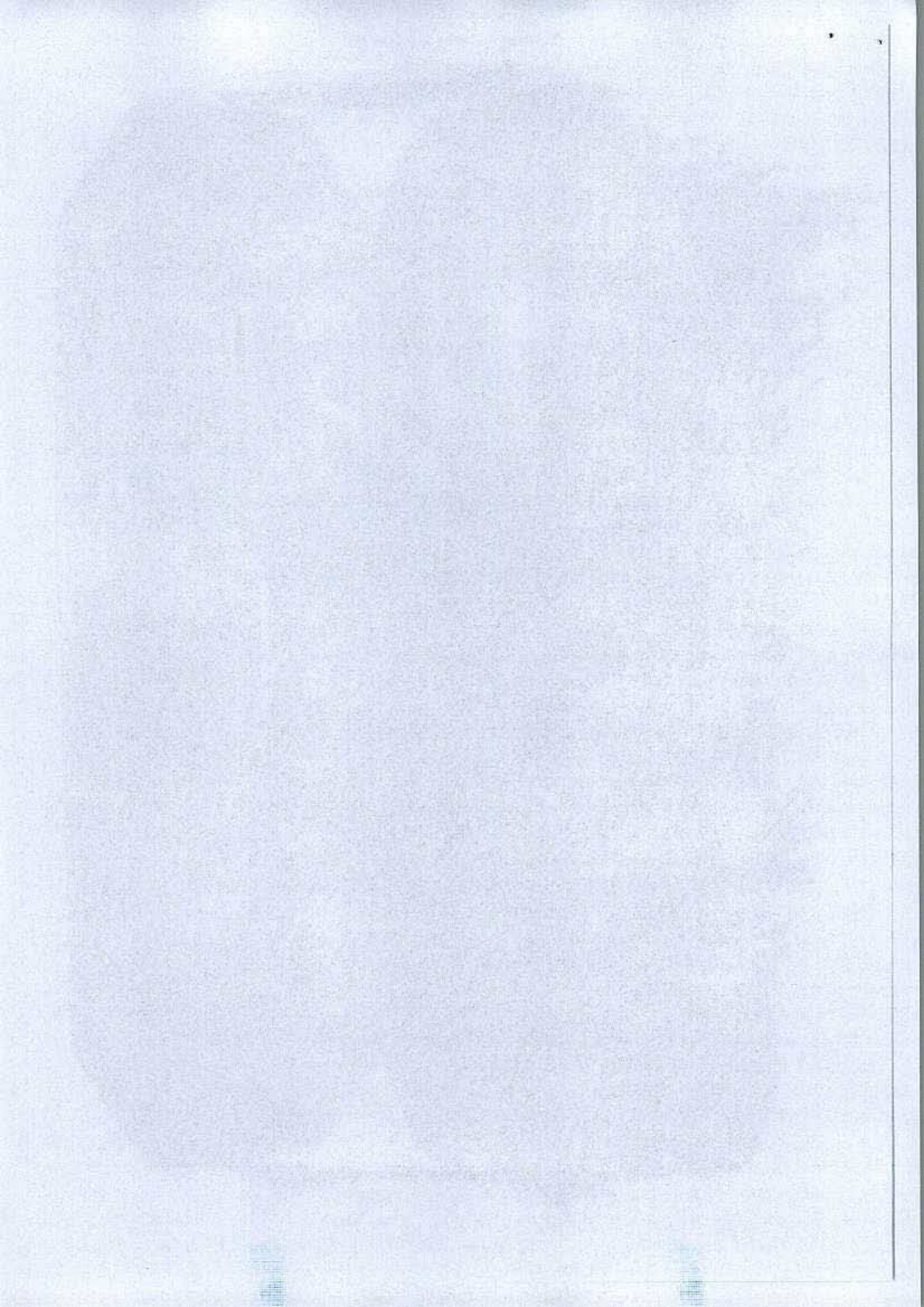
Εικόνα 1.
 Συγγίλιο του
 Νεοφύτου Ζ'
 Αρχιεπισκόπου
 Κων/πόλεως και
 Ν. Ρώμης και
 Οικουμενικού
 Πατριάρχου
 που αφορά
 στο κειμήλιον του
 Αγίου Λουκά
 που ευρίσκεται
 στο χωριό
 Κορίτσα
 Κλειτσού
 Φουρνάς
 Ευρυτανίας.

Μηουρεί δε
 ιερών
 κειμήλιον
 θυμαριος
 αρίων τον εκ
 του
 αντωνος
 πτην της
 λαυραφικης
 χειρος του
 αγίου
 ενδόξου
 εικοτονίου
 και
 Ευρυταλιας
 ο Λουκά.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΑΤΟΜΙΑΣ
ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

Διευθύντρια: Καθηγήτρια Φίσκα Αλίκη

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΡΑΚΗΣ

Αλεξανδρούπολη, 22/11/2021

Προς
Τον κ. Δημητρακάκη Κων/νο
Λαμία

Θέμα: Ταυτοποίηση οστού από φωτογραφικό υλικό

Αξιότιμε κ. Δημητρακάκη,

Μετά από την ηλεκτρονική μας επικοινωνία και μετά από επισκόπηση της μίας και μοναδικής φωτογραφίας που μου αποστέλατε στην οποία φαίνεται το οστό, που φυλάσσεται στη λειψανοθήκη του τόπου καταγωγής σας στην Ευρυτανία, μπορώ να σας διαβεβαιώσω ότι πρόκειται για βραχιόνιο οστό και μάλιστα από όσο μπορώ να διακρίνω πρόκειται για το αριστερό βραχιόνιο.

Με τιμή

Αλίκη Φίσκα
Καθηγήτρια Ανατομίας

Εργαστήριο Ανατομίας, Ιατρική Σχολή Δ.Π.Θ., 7ο Κτίριο Προκλινικών
Πανεπιστημιούπολη, 68100, Αλεξανδρούπολη
Τ. 255 10 30539 | info@anatomy-duth.gr | www.anatomy-duth.gr

